

نشریه علمی

پژوهش در نظام‌های آموزشی

دوره ۱۶، شماره ۵۷،
ص ۵۱-۶۱
تابستان ۱۴۰۱

شاپا (چاپی): ۱۳۲۴-۲۳۸۳

شاپا (الکترونیکی): ۲۳۴۱-۲۷۸۳

نمایه در ISC

www.jiera.ir

نشریه علمی
پژوهش در نظام‌های آموزشی تحت قانون
بین‌المللی کپی‌رایت Creative
Commons: BY-NC می‌باشد.

نوع مقاله:

مقاله اصیل پژوهشی

✉ نویسنده مسئول:

a_sheikholslami@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۴/۲۲

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۰/۱۰/۱۴

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۲/۱۱

تاریخ انتشار: ۱۴۰۱/۰۱/۰۱

استناد به این مقاله: شیخ‌الاسلامی، ع. (۱۴۰۱).

پیش‌بینی سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان بر اساس
حمایت تحصیلی و خودپنداره‌ی تحصیلی. پژوهش

در نظام‌های آموزشی، ۱۶ (۵۷)، ۵۱-۶۱.

doi: 20.1001.1.23831324.1401.16.57.4.3

پیش‌بینی سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان بر اساس حمایت تحصیلی و خودپنداره‌ی تحصیلی *

علی شیخ‌الاسلامی ✉

دانشیار روان‌شناسی تربیتی، گروه مشاوره، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه محقق اردبیلی،
اردبیل، ایران

چکیده

پژوهش حاضر با هدف پیش‌بینی سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان بر اساس حمایت تحصیلی و خودپنداره‌ی تحصیلی انجام گرفت. روش پژوهش توصیفی از نوع همبستگی بود. جامعه‌ی آماری پژوهش را تمامی دانش‌آموزان دوره‌ی متوسطه‌ی دوم شهر اردبیل تشکیل می‌دادند که از میان آن‌ها با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای تعداد ۲۴۰ دانش‌آموز به‌عنوان نمونه انتخاب شدند که در نهایت پرسشنامه‌ی ۲۳۵ دانش‌آموز قابل‌تحلیل بود. از پرسشنامه‌ی سرزندگی تحصیلی حسین‌چاری و دهقان‌زاده، پرسشنامه‌ی خودپنداره‌ی تحصیلی یسن‌چن و پرسشنامه‌ی حمایت تحصیلی ساندرز و پلاکت برای جمع‌آوری داده‌ها استفاده شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون‌های ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون استفاده شد. یافته‌ها نشان داد که بین حمایت تحصیلی (و مؤلفه‌های آن) و خودپنداره‌ی تحصیلی (و مؤلفه‌های آن) با سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان رابطه‌ی مثبت معناداری وجود دارد. همچنین نتایج تحلیل رگرسیون آشکار کرد که تقریباً ۳۰ درصد از کل واریانس سرزندگی تحصیلی بر اساس حمایت تحصیلی و خودپنداره‌ی تحصیلی قابل پیش‌بینی است که متغیر حمایت تحصیلی سهم بیشتری داشت؛ بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت که حمایت تحصیلی و خودپنداره‌ی تحصیلی از متغیرهای مرتبط با سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان بوده است.

واژه‌های کلیدی:

سرزندگی تحصیلی، حمایت تحصیلی، خودپنداره‌ی تحصیلی

* مقاله حاضر برگرفته از طرح پژوهشی با عنوان «پیش‌بینی سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان بر اساس حمایت تحصیلی و خودپنداره‌ی تحصیلی» با حمایت دانشگاه محقق اردبیلی است.

مقدمه

مدارس و محیط‌های آموزشی مکان‌هایی می‌باشند که در آن‌ها موانع، فشارها و مشکلات تحصیلی، حقیقت جاری زندگی می‌باشند و به‌وضوح پژوهش‌ها از این مورد حمایت و پشتیبانی می‌کنند (Martin & Marsh, 2008, Finn & Rock, 1997). وجود این فشارها و چالش‌ها در کنار تغییرات سریع شناختی و اجتماعی که در این دوران رخ می‌دهد، شرایط سختی را برای نوجوانان ایجاد می‌کند که ممکن است منجر به شکست یا کناره‌گیری آنان از تحصیل شود (Spear, 2000). از این رو، انطباق و سازگاری با چالش‌ها و فرصت‌های آموزشی مورد توجه محققان قرار گرفته است. انطباق در موقعیت‌های تحصیلی که از آن به‌عنوان سازگاری تحصیلی بیان می‌گردد، توانایی دانش‌آموزان برای سازگاری با موقعیت‌ها و الزامات آموزش و پرورش و نقش‌هایی است که مدرسه به‌عنوان یک نهاد اجتماعی با آن مواجه است (Pettus, 2006). در نظریه‌های مختلف، مجموعه استعداد‌های درونی و توانایی‌ها که در مسیر این سازگاری دخیل هستند، مورد توجه قرار گرفته است. سرزندگی تحصیلی^۱ یکی از این توانایی‌ها و استعداد‌هایی است که افراد را با تهدیدها و فشارهای موجود در زمینه تحصیلی سازگار می‌کند (مرادی و اعظمی، ۱۳۹۳).

یکی از مؤلفه‌های سلامت روان و شاخص مهم بهزیستی در بیشتر تحقیقات و پژوهش‌ها، سرزندگی تحصیلی به شمار می‌رود (Duijn et al., 2011؛ Solberg et al., 2012) و به‌عنوان توانایی دانش‌آموز در مواجهه با چالش‌های روزمره مدرسه تعریف شده است (Comerforda et al., 2015). سرزندگی تحصیلی یعنی رویارویی موفقیت‌آمیز با چالش‌های تحصیلی و پاسخ مثبت، سازنده و سازگارانه به آن‌ها (آذریان، مهدیان و جاجرمی، ۱۳۹۹). سرزندگی تحصیلی در واقع به پاسخ مثبت و سازگاری با انواع چالش‌ها و موانعی است که در عرصه مستمر و جاری آموزش تجربه می‌شود (Putwain et al., 2015). با وجود اینکه دانش‌آموزان بیشترین زمان خود را در مدرسه می‌گذرانند، ضرورت دارد که عوامل مؤثر بر توانایی‌های یادگیرندگان در مواجهه با چالش‌های تحصیلی^۲ که منجر به

سرزندگی تحصیلی می‌گردد شناسایی شوند (عبدی، هاشمیان، ابوالعالی، ۱۳۹۴). پیشایندهای سرزندگی تحصیلی در سه سطح روان‌شناختی مختلف، عوامل مرتبط با مدرسه و مشارکت در فرآیند آموزش و عوامل مرتبط با خانواده و همسالان در نظر گرفته شده است (Martin & Marsh, 2008).

از متغیرهایی که می‌تواند با سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان در رابطه باشد، حمایت تحصیلی^۳ است (Putwain et al., 2015، مرادی و همکاران، ۱۳۹۴). ارائه هرگونه منبعی که به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم باعث افزایش علاقه و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان شود، حمایت تحصیلی محسوب می‌شود (Collie et al., 2016). علاوه بر منابع متعدد، حمایت تحصیلی شامل جنبه‌های مختلفی مانند حمایت عاطفی^۴ (ارائه انگیزه)، حمایت ابزاری^۵ (همکاری در انجام تکالیف) و حمایت شناختی^۶ (انتقال اهمیت موفقیت تحصیلی به دانش‌آموز) است (Wentzel, 1998). به عقیده‌ی (Wentzel, 2005) حمایت تحصیلی منجر به بهبود عملکرد دانش‌آموزان می‌شود که انتظارات و ارزش‌های کلاس را برای دانش‌آموزان آماده می‌کند و تلاش دانش‌آموز برای رسیدن به این انتظارات و ارزش‌ها را ترکیب با تشویق می‌کند. در واقع در این تلاش دانش‌آموز امنیت کافی دارد و در معرض خطر تهدید محیط خود را نمی‌بیند و احساس ارزشمندی می‌کند. این عمل و احساس و عمل فقط از طریق رفتار معلم به دست نمی‌آید، بلکه این موارد به‌دست‌آمده از مجموعه‌ای از عناصری است که با هم در تعامل هستند. اهمیت تعامل و همکاری منابع حمایتی در ایجاد احساسات، رفتار و افکار مثبت را بعضی از نظریه‌پردازان من جمله Bandura (1986) در نظریه‌ی «شناخت اجتماعی»^۷ و Ryan and Deci (2009) در تئوری «خودتعیینی» بر آن‌ها تأکید شده است. بندورا در نظریه شناخت اجتماعی خود به اهمیت و ضرورت نقش ارتباط و تعامل در ایجاد پیامدهای رفتاری مثبت اشاره می‌کند و رایان و دسی در نظریه خودتعیینی به اهمیت از دست دادن امنیت و روابط اجتماعی اشاره می‌کنند. Ford (1992) در درک خودکفایی در این راستا و به‌منظور مشخص کردن دقیق‌تر منابع حمایتی از فعالیت‌های آموزشی،

5. tool support
6. cognitive support
7. social-cognitive theory

1. academic buoyancy
2. academic challenge
3. academic Support
4. emotionaal support

خودپنداره‌ی تحصیلی^۱ است که تأثیر بسزایی بر رفتار دانش‌آموزان دارد. خودپنداره تحصیلی به تدریج در سال‌های تحصیلی ابتدایی شروع به شکل‌گیری می‌کند و به مرور زمان فرد در امر آموزش تصویری مثبت یا منفی از خود ایجاد می‌کند (یارمحمدی و همکاران، ۱۳۹۱). خودپنداره تحصیلی بالا موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان را به‌طور مثبت پیش‌بینی می‌کند (Marsh & Mara, 2008). افرادی که خود را در انجام کار تحصیلی خود دارای اعتمادبه‌نفس و توانایی بیشتری می‌دانند نسبت به دیگران از خودپنداره تحصیلی بالایی بهره‌مندند و همچنین خودپنداره‌ی تحصیلی بالا باعث موفقیت تحصیلی و عدم وجود هیجانات منفی در دانش‌آموزان می‌شود (بیابانگرد، ۱۳۹۳). نتایج پژوهش‌های Komarraju and Nadler (2013) نشان داد که خودکارآمدی بالا سرزندگی و عملکرد تحصیلی بالاتری را پیش‌بینی می‌کند. نزدیک رودی (۱۳۹۴) در پژوهشی به این نتیجه رسید که رابطه‌ی مثبت و معناداری بین خودکارآمدی با سرزندگی تحصیلی وجود دارد. گمنام و همکاران (۱۳۹۳) در پژوهشی با عنوان «رابطه بین خودکارآمدی و سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان تیزهوش» به این نتیجه رسید که رابطه‌ی مثبت و معناداری بین خودکارآمدی و سرزندگی تحصیلی وجود دارد. Malecki and Demaray (2006) در یک تحقیق به این نتیجه رسیدند که خودکارآمدی تحصیلی با نمرات خواندن و ریاضی مرتبط است. خودکارآمدی تحصیلی و حمایت ادراک شده معلم تأثیر متقابلی بر رشد نمرات ریاضی دارد.

لذا با توجه به مطالب فوق و با عنایت به اهمیت سرزندگی تحصیلی و پیامدهای مثبت آن برای دانش‌آموزان در دوران تحصیل؛ و ضرورت انجام پژوهش منسجم در این زمینه، پژوهش حاضر با هدف پیش‌بینی زندگی تحصیلی دانش‌آموزان بر اساس حمایت تحصیلی و خودپنداره تحصیلی انجام شد. سؤالی که در اینجا مطرح می‌گردد این است که آیا بین حمایت تحصیلی و خودپنداره تحصیلی با سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان رابطه وجود دارد؟ و آیا این متغیرها توانایی پیش‌بینی سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان را دارند؟

بر چهار منبع اصلی پدر، مادر، همسالان و معلم تأکید می‌کند (نقل از سامانی و جعفری، ۱۳۹۰). تحقیقات مختلف به این نتیجه دست یافتند که درک معلمان از رابطه حمایتی یادگیرندگان با موفقیت تحصیلی بالاتر، اختلالات رفتاری کمتر و ارتباط مثبت با همسالان مرتبط است (Hamre & Pianta, 2001; Skinner et al., 2008). دهقانی‌زاده و همکاران (۱۳۹۳) در تحقیقی به این نتیجه دست یافتند از جمله پیش‌بینی کننده‌های مثبت سرزندگی تحصیلی و خودکارآمدی تحصیلی، حمایت اجتماعی ادراک شده است. همچنین خودکارآمدی تحصیلی بین حمایت اجتماعی و سرزندگی تحصیلی نقش واسطه‌ای دارد. Reisy و همکاران (2014) در پژوهشی به این نتیجه رسیدند که الگوی ارتباطات خانواده با میانجی‌گری خودپنداره‌ی تحصیلی بر سرزندگی تحصیلی تأثیر مثبت دارد. Rebecca و همکاران (2016) در تحقیقی به این نتیجه دست یافتند که رابطه‌ی مثبت و معنادار بین حمایت اجتماعی و سرزندگی تحصیلی وجود دارد. Bowen and Richman (2014) در پژوهشی با عنوان «حمایت معلم و مشارکت تحصیلی در دانش‌آموزان دبیرستانی در معرض خطر افت تحصیلی» به این نتیجه رسیدند که حمایت اجتماعی از سوی معلم عامل مهمی در ابعاد رفتاری و هیجانی درگیری عاطفی دارد. همچنین نتایج پژوهش‌ها بیانگر این بود که حمایت معلم بیشتر از حمایت والدین بر درگیری تحصیلی یادگیرندگان تأثیر دارد.

همچنین، در سطح روانی یکی از سازه‌هایی مطرح در حوزه تحصیلی که می‌توان آن را در زمینه‌ی سرزندگی تحصیلی عاملی مهم تلقی کرد، خودپنداره است (مرادی، دهقانی‌زاده و سلیمانی، ۱۳۹۴). خودپنداره به‌عنوان یک ویژگی شخصیتی پیش‌بینی کننده، می‌تواند عامل مؤثری در موقعیت‌های تحصیلی باشد؛ بنابراین به نظر می‌رسد افراد با خودکارآمدی بالا به دلیل تلاش و پشتکار بیشتر در حل مشکلات، نشاط و عملکرد تحصیلی بالاتری دارند (Komarraju & Nadler, 2013). خودپنداره مفهومی کلی است که به معنای درک فرد از قابلیت‌ها، محدودیت‌ها و توانایی‌های خود است. این مفهوم شامل زمینه‌های مختلف مربوط به عملکرد است. یکی از بخش‌های خودپنداره،

1. academic self-concept

روش

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر روش توصیفی از نوع همبستگی بود. جامعه آماری پژوهش حاضر را تمامی دانش‌آموزان دختر و پسر دوره متوسطه دوم شهرستان اردبیل که در سال تحصیلی ۹۶-۱۳۹۵ مشغول به تحصیل بودند تشکیل دادند. برای انتخاب نمونه از بین جامعه آماری، نمونه‌ای به تعداد ۲۴۰ نفر به روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای انتخاب و در نهایت ۲۳۵ پرسشنامه قابل تجزیه و تحلیل شد. روند انتخاب نمونه به این صورت بود که ابتدا یک ناحیه (از دو ناحیه‌ی شهر اردبیل) انتخاب شد، سپس دو مدرسه دخترانه و دو مدرسه پسرانه، از بین مدارس دخترانه و پسرانه این ناحیه انتخاب شدند و در نهایت از هر مدرسه ۲ کلاس (۸ کلاس) به‌عنوان نمونه انتخاب شدند و تعداد کل دانش‌آموزان این کلاس‌ها ۲۴۰ نفر بود. برای جمع‌آوری داده‌ها از ابزارهای زیر استفاده شد.

- پرسشنامه حمایت تحصیلی: این پرسشنامه توسط ساندز و پلاکت (۲۰۰۵) برای سنجش میزان حمایت تحصیلی ساخته شده است. این پرسشنامه دارای ۲۴ سؤال و چهار بعد است: حمایت تحصیلی دوستان (سؤال‌های ۱-۶)، حمایت تحصیلی پدر (سؤال‌های ۷-۱۲)، حمایت تحصیلی مادر (سؤال‌های ۱۳-۱۸) و حمایت تحصیلی معلم (سؤال‌های ۱۸-۲۴). نمره‌گذاری پرسشنامه به صورت طیف لیکرت ۴ درجه‌ای با امتیازهای ۱، ۲، ۳ و ۴ به ترتیب برای گزینه‌های «کاملاً مخالفم»، «مخالفم»، «موافقم» و «کاملاً موافقم» است. روایی محتوایی پرسشنامه توسط اساتید متخصص تأیید شده و پایایی آن به ترتیب توسط سامانی و جعفری (۱۳۸۹) برای ابعاد حمایت تحصیلی همسالان (۰/۷۶)، حمایت تحصیلی پدر (۰/۸۵)، حمایت تحصیلی مادر (۰/۸۶) و حمایت تحصیلی معلم (۰/۸۵) گزارش شده است. پایایی پرسشنامه در این پژوهش با استفاده از روش آلفای کرونباخ ۰/۸۸ به دست آمد.

- پرسشنامه خودپنداره تحصیلی: این پرسشنامه توسط یسن‌چن در سال ۲۰۰۴ به منظور سنجش سطح خودپنداره تحصیلی دانش‌آموزان ساخته شده است. این پرسشنامه دارای ۱۵ سؤال است و تصویر ذهنی فرد از خود و خودپنداره را در

سه سطح خودپنداره عمومی (سؤال‌های ۱، ۳، ۵، ۱۲، ۱۳)، خودپنداره مدرسه (سؤال‌های ۲، ۴، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۴، ۱۵) و خودپنداره غیر تحصیلی (سؤال‌های ۶، ۷) مورد سنجش قرار می‌دهد. پاسخ به پرسشنامه در مقیاس لیکرت چهاردرجه‌ای کاملاً موافق (۴)، موافق (۳)، مخالف (۲) و کاملاً مخالف (۱) است. کمترین نمره ۱۵ و بیشترین نمره ۶۰ است. روایی محتوایی پرسشنامه توسط اساتید متخصص تأیید شده و پایایی کل پرسشنامه توسط افشاری زاده و همکاران (۱۳۹۲) ۰/۷۸ و پایایی بعد خودپنداره عمومی ۰/۸۶، پایایی بعد خودپنداره مدرسه ۰/۷۹ و پایایی بعد خودپنداره غیر تحصیلی ۰/۸۹ گزارش شده است. پایایی پرسشنامه در این پژوهش با استفاده از روش آلفای کرونباخ ۰/۹۱ به دست آمد.

- پرسشنامه سرزندگی تحصیلی: این پرسشنامه توسط دهقانی زاده و حسین چاری (۱۳۹۰) بر اساس مقیاس انگلیسی سرزندگی تحصیلی Martin and Marsh (2006) طراحی شده است. این پرسشنامه دارای ۹ گویه است و نمره‌گذاری آن بر اساس طیف لیکرت ۵ درجه‌ای کاملاً مخالفم (۱)، مخالفم (۲)، بی‌نظم (۳)، موافقم (۴) و کاملاً موافقم (۵) است. کمترین نمره ۹ و بیشترین امتیاز ۴۵ است. روایی محتوایی پرسشنامه توسط اساتید متخصص تأیید شده و پایایی آن ۰/۸۰ گزارش شده است (دهقانی زاده و حسین چاری، ۱۳۹۳). پایایی پرسشنامه در این تحقیق با استفاده از روش آلفای کرونباخ ۰/۸۹ به دست آمد.

یافته‌ها

جدول ۱

آماره‌های توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیرها	فراوانی	میانگین	انحراف معیار
حمایت تحصیلی	۲۳۵	۶۹/۱۰	۱۴/۱۹
حمایت دوستان	۲۳۵	۱۷/۲۲	۳/۸۷
حمایت پدر	۲۳۵	۱۷/۴۱	۴/۰۵
حمایت مادر	۲۳۵	۱۶/۷۲	۳/۷۹
حمایت معلم	۲۳۵	۱۷/۶۲	۴/۲۷
خودپنداره‌ی تحصیلی	۲۳۵	۴۳/۵۴	۱۰/۷۷
خودپنداره‌ی عمومی	۲۳۵	۱۴/۵۷	۵/۲۹
خودپنداره‌ی غیرآموزشگاهی	۲۳۵	۵/۴۱	۱/۶۰
سرزندگی تحصیلی	۲۳۵	۲۹/۸۴	۶/۷۴

به ترتیب برابر با ۴۳/۵۴ و ۱۰/۷۷ و میانگین و انحراف معیار متغیر سرزندگی تحصیلی به ترتیب برابر با ۲۹/۸۴ و ۶/۷۴، است.

همان‌طور که در جدول ۱ مشاهده می‌شود، میانگین و انحراف معیار متغیر حمایت تحصیلی به ترتیب برابر با ۶۹/۱۰ و ۱۴/۱۹، میانگین و انحراف معیار متغیر خودپنداره‌ی تحصیلی

جدول ۲.

ضرایب همبستگی بین حمایت تحصیلی و مؤلفه‌های آن با سرزندگی تحصیلی

متغیرها	حمایت تحصیلی	حمایت دوستان	حمایت پدر	حمایت مادر	حمایت معلم	سرزندگی تحصیلی
حمایت تحصیلی	۱					
حمایت دوستان	۰/۸۷**	۱				
حمایت پدر	۰/۸۸**	۰/۴۹**	۱			
حمایت مادر	۰/۸۹**	۰/۴۱**	۰/۳۴**	۱		
حمایت معلم	۰/۸۹**	۰/۴۵**	۰/۳۶**	۰/۲۸*	۱	
سرزندگی تحصیلی	۰/۵۴**	۰/۵۶**	۰/۴۹**	۰/۴۶**	۰/۴۳**	۱

$p < 0/05^*$ ، $p < 0/01^{**}$

بین بعد حمایت مادر با سرزندگی تحصیلی ($p < 0/01$)، بین بعد حمایت معلم با سرزندگی تحصیلی ($r = 0/46$) و بین بعد حمایت معلم با سرزندگی تحصیلی ($r = 0/46$ ، $p < 0/01$)، رابطه‌ی مثبت معناداری وجود دارد.

همان‌طور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود، بین حمایت تحصیلی با سرزندگی تحصیلی ($r = 0/54$ ، $p < 0/01$)، بین بعد حمایت دوستان با سرزندگی تحصیلی ($r = 0/56$ ، $p < 0/01$)، بین بعد حمایت پدر با سرزندگی تحصیلی ($r = 0/49$ ، $p < 0/01$)

جدول ۳.

ضرایب همبستگی بین خودپنداره‌ی تحصیلی و مؤلفه‌های آن با سرزندگی تحصیلی

متغیرها	خودپنداره‌ی تحصیلی	خودپنداره‌ی عمومی	خودپنداره‌ی آموزشی	خودپنداره‌ی غیر آموزشی	سرزندگی تحصیلی
خودپنداره‌ی تحصیلی	۱				
خودپنداره‌ی عمومی	۰/۷۲**	۱			
خودپنداره‌ی آموزشی	۰/۸۸**	۰/۳۲**	۱		
خودپنداره‌ی غیر آموزشی	۰/۷۶**	۰/۳۵**	۰/۳۴**	۱	
سرزندگی تحصیلی	۰/۴۴**	۰/۳۲**	۰/۴۴**	۰/۳۸**	۱

$p < 0/05^*$ ، $p < 0/01^{**}$

تحصیلی ($r = 0/44$ ، $p < 0/01$) و بین بعد خودپنداره‌ی غیر آموزشی با سرزندگی تحصیلی ($r = 0/38$ ، $p < 0/01$)، رابطه‌ی مثبت معناداری وجود دارد.

همان‌طور که در جدول ۳ مشاهده می‌شود، بین خودپنداره‌ی تحصیلی با سرزندگی تحصیلی ($r = 0/44$ ، $p < 0/01$)، بعد خودپنداره‌ی عمومی با سرزندگی تحصیلی ($p < 0/01$)، بین بعد خودپنداره‌ی آموزشی با سرزندگی تحصیلی ($r = 0/32$)

جدول ۴.

نتایج تحلیل رگرسیون برای پیش‌بینی سرزندگی تحصیلی بر اساس حمایت تحصیلی و خودپنداره‌ی تحصیلی

مدل	R	R ²	R تعدیل شده	F	Sig
۱	۰/۵۴	۰/۳۰	۰/۲۸	۱۴/۴۸	۰/۰۱

متغیر ملاک	متغیرهای پیش‌بین	B	STE	β	T	Sig
مقدار ثابت		۱۱/۷۸	۳/۴۲	-	۳/۴۴	۰/۰۱
حمایت تحصیلی	حمایت تحصیلی	۰/۳۲	۰/۱۵	۰/۲۹	۲/۱۳	۰/۰۵
	خودپنداره‌ی تحصیلی	۰/۲۷	۰/۱۲	۰/۱۹	۲/۲۵	۰/۰۵

همان‌طور که در جدول ۴ مشاهده می‌شود، تقریباً ۳۰ درصد از واریانس سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان بر اساس حمایت تحصیلی و خودپنداره تحصیلی قابل پیش‌بینی است. نسبت F نیز بیانگر این است که رگرسیون متغیر سرزندگی تحصیلی بر اساس حمایت تحصیلی و خودپنداره تحصیلی معنادار است.

همان‌طور که در جدول ۴ مشاهده می‌شود، تقریباً ۳۰ درصد از واریانس سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان بر اساس حمایت تحصیلی و خودپنداره تحصیلی قابل پیش‌بینی است. نسبت F نیز بیانگر این است که رگرسیون متغیر سرزندگی تحصیلی بر اساس حمایت تحصیلی و خودپنداره تحصیلی معنادار است.

جدول ۵.

نتایج تحلیل رگرسیون برای پیش‌بینی سرزندگی تحصیلی بر اساس مؤلفه‌های حمایت تحصیلی

مدل	R	R ²	R تعدیل شده	F	Sig
۱	۰/۵۸	۰/۳۳	۰/۲۹	۸/۳۵	۰/۰۱

متغیر ملاک	متغیرهای پیش‌بین	B	STE	β	T	Sig
مقدار ثابت		۱۱/۱۷	۳/۴۰	-	۳/۲۸	۰/۰۱
حمایت تحصیلی	حمایت دوستان	۰/۳۵	۰/۱۶	۰/۲۴	۲/۱۸	۰/۰۵
	حمایت پدر	۰/۳۱	۰/۱۳	۰/۱۸	۲/۳۸	۰/۰۵
	حمایت مادر	۰/۱۸	۰/۰۸	۰/۱۲	۲/۲۵	۰/۰۵
	حمایت معلم	۰/۷۲	۰/۲۷	۰/۴۱	۲/۲۶	۰/۰۵

همان‌طور که در جدول ۵ مشاهده می‌شود، تقریباً ۳۳ درصد از واریانس متغیر سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان بر اساس مؤلفه‌های متغیر حمایت تحصیلی قابل پیش‌بینی است. نسبت F نیز بیانگر این است که رگرسیون متغیر سرزندگی تحصیلی بر اساس مؤلفه‌های متغیر حمایت تحصیلی معنادار است.

همان‌طور که در جدول ۵ مشاهده می‌شود، تقریباً ۳۳ درصد از واریانس متغیر سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان بر اساس مؤلفه‌های متغیر حمایت تحصیلی قابل پیش‌بینی است. نسبت F نیز بیانگر این است که رگرسیون متغیر سرزندگی تحصیلی بر اساس مؤلفه‌های متغیر حمایت تحصیلی معنادار است. مؤلفه‌ی حمایت دوستان با بتای ۰/۲۴، مؤلفه‌ی حمایت پدر با بتای ۰/۱۸، مؤلفه‌ی حمایت مادر با بتای ۰/۱۲ و مؤلفه‌ی حمایت معلم با بتای ۰/۴۱، به‌طور مثبت و معناداری قدرت پیش‌بینی سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان را دارند. بتاهای

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف پیش‌بینی سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان بر اساس حمایت تحصیلی و خودپنداره تحصیلی انجام گرفت. نتایج تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان داد که بین حمایت تحصیلی و مؤلفه‌های آن با سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان رابطه‌ی مثبت معناداری وجود دارد و به‌طور مثبت و معناداری

موجود در محیط آموزشی است و همواره به دانش‌آموز در سازگاری با چالش‌ها یاری می‌رساند. همان‌طور که نتایج این پژوهش نشان داد بین حمایت تحصیلی دانش‌آموزان و ابعاد آن با سرزندگی تحصیلی رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد یعنی حمایت تحصیلی دانش‌آموزان از طرف معلم، دوستان و والدین می‌تواند به افزایش سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان کمک کند و از طرف دیگر عدم حمایت تحصیلی دانش‌آموزان از طرف منابع چهارگانه حمایتی می‌تواند به مرور سبب کاهش انگیزه و تلاش دانش‌آموزان در مقابل چالش‌ها و موانع تجربه‌شده و در نهایت سرزندگی تحصیلی آن‌ها را کاهش دهد.

همچنین نتایج تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان داد که بین خودپنداره‌ی تحصیلی و مؤلفه‌های آن با سرزندگی تحصیلی رابطه‌ی مثبت معناداری وجود دارد و به‌طور مثبت و معناداری سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان را پیش‌بینی می‌کند. یافته‌ی پژوهش حاضر در این زمینه به نوعی با یافته‌های نزدیک رودی (۱۳۹۵)، گمنام و همکاران (۱۳۹۵) و Malecki and Demaray (2006) همسو است.

خودپنداره تحصیلی فرآیند شکل‌گیری ارزشیابی خودپنداره متأثر از تجارب تحصیلی دانش‌آموزان و تفسیر محیط آموزشی است و بیان‌کننده دانش و ادراکات فردی در مورد توانایی‌های دانش‌آموزان برای انجام موفقیت‌آمیز تکالیف تحصیلی در سطوح طراحی‌شده است و از جمله عامل بسیار مهم و مؤثر در فرآیند یادگیری است (Akram rana & Zafar iqbal, 2005). نتایج پژوهش Grandey (2005) نشان می‌دهد که دانش‌آموزان با خودپنداره بالا تلاش خود را به‌عنوان شاخص پیشرفت تحصیلی مثبت و تلاش کم خود را به‌عنوان پیشرفت تحصیلی پایین درک می‌کنند. پیشرفت تحصیلی بالا منجر به خودپنداره تحصیلی بالا و داشتن خودپنداره مثبت می‌شود. این امر باعث می‌شود دانش‌آموزان این باور را داشته باشند که احساس بهتری نسبت به خود و توانایی‌های خود برای رویارویی با وظایف، چالش‌ها و تهدیدات در محیط مدرسه دارند و می‌توانند با این چالش‌ها و تهدیدها سازگار شوند و سرزندگی تحصیلی بالایی را تجربه کنند. این احساس باور و اطمینان به قابلیت خود در زمینه آموزشی، اشتیاق یادگیرندگان را برای مواجهه بر موانع

سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان را پیش‌بینی می‌کند. یافته‌ی پژوهش حاضر در این زمینه به نوعی با یافته‌های عزیزی‌نژاد (۱۳۹۵)، دهقان‌زاده و همکاران (۱۳۹۳)، Reisy و همکاران (2014)، Rebecca و همکاران (2016) و Martin و همکاران (2013)، همسو است.

در تبیین این یافته می‌توان گفت که حمایت تحصیلی دانش‌آموزان موضوعی چندبعدی است و حمایت معلم، دانش‌آموزان، معلم و والدین و والدین همسالان از دانش‌آموز نقش مهمی در افزایش کمی و کیفی از فعالیت‌ها در آموزش دانش‌آموزان دارد. به عقیده Wentzel (2005) حمایت تحصیلی عملکرد دانش‌آموزان را بهبود می‌بخشد زیرا انتظارات و ارزش‌هایی را در کلاس برای دانش‌آموزان فراهم می‌کند و تلاش دانش‌آموز را برای رسیدن به این ارزش‌ها و انتظارات افزایش می‌دهد و دانش‌آموز در عین حال احساس امنیت می‌کند و نگرش ارزشمندی نسبت به توانایی‌های خود دارد. نقش و اهمیت این منابع پشتیبان در ایجاد رفتارها، احساسات و افکار مثبت مورد تأکید نظریه‌پردازانی چون بندورا در نظریه شناخت اجتماعی و رایان و دسی در نظریه خودمختاری قرار گرفته است. نتایج پژوهش Neuman (2000) نشان داد که وقتی معلم با دانش‌آموز ارتباط مثبت برقرار می‌کند و در طول آموزش به آن‌ها بازخورد روشن می‌دهد، دانش‌آموزان نیز انگیزه و تلاش بیشتری از خود نشان می‌دهند. این تلاش و انگیزه بیشتر می‌تواند دانش‌آموز را در مواجهه با چالش‌ها و فشارهای وارده در مدرسه یاری رساند و سرزندگی بیشتری را تجربه کند. بر اساس تعریف حمایت تحصیلی، دانش‌آموزی که رویدادهای منفی، تجربیات جدید یا موقعیت‌های استرس‌زا درسی را تجربه می‌کند همواره مورد حمایت والدین، معلمان و همسالان قرار می‌گیرد. در واقع دانش‌آموز به این باور رسیده است که اگر در مدرسه با چالش‌ها و موانعی روبه‌رو شود، منابع حمایتی در اختیار او قرار دارد و این باور به او کمک می‌کند تا خود را از بسیاری از مسائل حفظ کند (زکی، ۱۳۸۹). در واقع حمایت تحصیلی از دانش‌آموز به او کمک می‌کند تا چالش‌های مدرسه را با موفقیت پست سر گذاشته و سرزندگی تحصیلی را تجربه کند. این حمایت نیروی مهمی در مقابله با درگیری و تنش‌های

منابع

- افشاری زاده، س. ا.، کارشکی، ح. و ناصریان، ح. (۱۳۹۲). بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی پرسشنامه خودپنداره‌ی تحصیلی دانش‌آموزان دبستانی شهر تهران. *روش‌ها و مدل‌های روان‌شناختی*، ۳(۱۱)، ۶۶-۵۳.
- آذریان، ر.، مهدیان، ح. و جاجرمی، م. (۱۳۹۹). مقایسه اثربخشی آموزش سرزندگی تحصیلی و تنظیم هیجان بر معنای تحصیل و سازگاری تحصیلی. *مجله‌ی پژوهش در نظام‌های آموزشی*، ۱۴، ۴۹۴-۴۸۳.
- بیابانگرد، ا. (۱۳۹۳). *روان‌شناسی تربیتی*. تهران: ویرایش.
- دهقانی‌زاده، م. ح. و حسین‌چاری، م. (۱۳۹۱). سرزندگی تحصیلی و ادراک از الگوی ارتباطی خانواده؛ نقش واسطه‌ای خودکارآمدی. *مجله‌ی مطالعات آموزش و یادگیری*، ۲(۲)، ۴۷-۲۱.
- دهقانی‌زاده، م. ح.، حسین‌چاری، م.، مرادی، م. و سلیمانی‌خشاب، ع. (۱۳۹۳). سرزندگی تحصیلی و ادراک از الگوهای ارتباطات خانواده و ساختار کلاس؛ نقش واسطه‌ای ابعاد خودکارآمدی. *فصلنامه‌ی روان‌شناسی تربیتی*، ۳۲(۱۰)، ۳۰-۱.
- زکی، م. ع. (۱۳۸۹). سازگاری جوانان با دانشگاه و رابطه آن با حمایت اجتماعی، بررسی موردی دانشجویان دختر و پسر دانشگاه اصفهان. *دو فصلنامه تخصصی پژوهش جوانان، فرهنگ و جامعه خانواده*، ۱۳۰، ۱۰۷-۱۰۴.
- سامانی، س. و جعفری، م. ع. (۱۳۹۰). بررسی کفایت شاخص‌های روان‌سنجی مقیاس حمایت تحصیلی (نسخه‌ی فارسی). *مجله‌ی مطالعات آموزش و یادگیری*، ۱(۳)، ۶۰-۴۷.
- عبدی، ه.، هاشمیان، ک. و ابوالمعالی، خ. (۱۳۹۴). پیش‌بینی سرزندگی تحصیلی بر اساس ویژگی‌های شخصیتی و خودتنظیمی تحصیلی در دانش‌آموزان دوره متوسطه دوم. *فصلنامه علمی پژوهشی پژوهشنامه تربیتی*، ۱۰(۴۴)، ۱۲۸-۱۱۱.
- عزیزی نژاد، ب. (۱۳۹۵). نقش حمایت اجتماعی مدارس بر سازگاری تحصیلی: اثر میانجی رضایت از مدرسه، امیدواری و خودکارآمدی دانش‌آموزان. *پژوهش در یادگیری آموزشگاهی و مجازی*، ۴(۱۳)، ۶۸-۵۷.
- گمنام، ا.، اسماعیلی، ع. ا. و میری، م. ر. (۱۳۹۳). رابطه بین خودکارآمدی و سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان تیزهوش.

آموزشی بالا می‌برد و به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا برای غلبه بر موانع تمام تلاش خود را انجام دهند. این ایستادگی در برابر موانع تحصیلی و دادن پاسخ‌های مثبت، انطباقی و سازگارانه به موانع تحصیلی همان سرزندگی تحصیلی است که یادگیرندگان با خودپنداره‌ی تحصیلی بالا در مقابل یادگیرندگان بت خودپنداره‌ی تحصیلی بالا بیشتر تجربه می‌کنند. نتایج پژوهش بیانگر این بود که دانش‌آموزانی که خودپنداره‌ی تحصیلی بالاتری داشتند در برابر تهدیدها و چالش‌های تحصیلی بهتر می‌توانستند سازگار شوند و موفقیت بیشتری در تحصیل به دست می‌آورند که منجر به سرزندگی تحصیلی بالاتر در آنان می‌شد و از سوی دیگر سرزندگی تحصیلی نیز منجر به رشد احساسات و هیجانات و باورهای مثبت درباره‌ی قابلیت دانش‌آموزان درباره‌ی مدرسه یا همان خودپنداره‌ی تحصیلی شد. با توجه به نتایج به‌دست‌آمده، پیشنهاد می‌شود که دست‌اندرکاران آموزش و پرورش راهکارهایی را جهت افزایش دریافت حمایت تحصیلی از طرف منابع چهارگانه‌ی آن برای دانش‌آموزان فراهم آورند. همچنین با تدارک دیدن تکالیف چالش‌برانگیز زمینه را جهت بهبود خودپنداره و تصور دانش‌آموزان نسبت به توانایی خود در انجام فعالیت‌های مدرسه فراهم آورند. از جمله محدودیت‌های پژوهش حاضر این بود که به روش همبستگی انجام شده و قادر به بررسی روابط علت-معلولی بین متغیرها نیست. همچنین، برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه استفاده شده است که یک ابزار خودگزارش‌دهی بوده و قادر به بررسی پدیده‌ها به‌طور عمیق نیست. لذا پیشنهاد می‌شود که پژوهش‌هایی از این نوع به‌صورت آزمایشی و با استفاده از سایر ابزارهای جمع‌آوری اطلاعات مثل مصاحبه نیز انجام پذیرد تا قابلیت تعمیم‌پذیری بیشتری داشته باشد.

سپاسگزاری

پژوهشگر از تمامی شرکت‌کنندگان در پژوهش حاضر، کمال تشکر و قدردانی را دارد.

تعارض منافع

پژوهش حاضر تعارض منافی ندارد.

- Komarraju, M. & Nadler, D. (2013). Self-efficacy and academic achievement: why do implicit beliefs, goals, and effort regulation matter. Learning and Individual Differences, *In Press, Corrected Proof*, Available online.
- Malecki, C. K. & Demaray, M. K. (2006). Social support as a buffer in the relationship between socioeconomic status and academic performance. *School Psychology Quarterly*, 21, 375-395.
- Marsh, H.W. & O'Mara, A. (2008). Reciprocal effects between academic self-concept, self-esteem, achievement, and attainment over seven adolescent years: Unidimensional and multidimensional perspectives of self-concept. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 34, 542-552.
- Martin, A.J. & Marsh, H.W. (2008) Workplace and academic buoyancy: psychometric assessment and construct validity amongst school personnel and students. *Journal of Psychoeducational Assessment*, 26, 168-184.
- Martin, Andrew J., Marianne Mansour, Michael Anderson, Robyn Gibson, and Gregory A. D. Liem. (2015). Faculty of Education and Social Work, University of Sydney, Sydney, New South Wales, Australia; David Sudmalis, Australia Council for the Arts, Surry Hills, New South Wales, Australia.
- Neuman, R.S.(2000). Children help seeking during problem solving: Effects of grade ,goal and prior achievement. *American Educational Research Journal*. (32), 325-375.
- Pekrun, R., Goetz, T., Frenzel, Anne C., Barchfeld, P., & Perry Raymond P. (2011). Measuring emotions in students' learning and performance: The Achievement Emotions Questionnaire (AEQ). *Contemporary Educational Psychology*, 36(1), 36-48.
- Pettus, K.R. (2006). *The relationship of prental monitoring to community college student adjustment and achievement: differences by gender, ethnicity, parental education level, and student residence*. Unpublished Ph.D. Thesis, Carolina University.
- Putwain, D. W., Daly, T., Chamberlain, S., & Saddredini, S. (2015). "Sink or swim": Buoyancy and coping in the test anxiety and academic performance relationship. *Educational Psychology*, doi:10.1080/01443410.2015.1066493
- Rebecca J. Collie, Andrew J. Martin, Dorothy Bottrell, Derrick Armstrong, Michael Ungar & Linda Liebenberg. (2016). Social support, academic adversity and academic buoyancy: a person-centred analysis and implications for academic outcomes. Social support, academic adversity and academic support, academic buoyancy and academic support, academic buoyancy: a person-centred analysis and implications for academic outcomes. *Educational Psychology*, DOI: 10.1080/01443410.2015.1127330.
- Reisy J., Deghani M., Javanmard A., Shojaei M and Monfared Naeimian P. (2014). Analysis of the Mediating Effect of Academic Buoyancy on the Relationship between Family Communication Pattern and Academic Buoyancy. *J. Educ. Manage. Stud*, 4(1):64-70.
- Ryan, R. & Deci, E. (2009). Promoting self-determined school engagement: Motivation, learning, and well-being. In K. Wentzel & A. Wigfield (Eds.), *Handbook*

- اولین همایش علمی پژوهشی علوم تربیتی و روان‌شناسی آسیب‌های اجتماعی و فرهنگی ایران.
- مرادی، م. و چراغی، ا. (۱۳۹۳). الگوی علی تجربی از روابط بین ادراک از الگوهای ارتباط خانواده، ادراک از ساختار کلاس، انگیزش و خودگردانی تحصیلی و سرزندگی تحصیلی در نوجوانان دبیرستانی. *مجله‌ی مطالعات آموزش و یادگیری*، ۶(۱)، ۱۱۳-۱۴۰.
- مرادی، م.، دهقانی‌زاده، م. ح. و سلیمانی‌خشاب، ع. (۱۳۹۴). حمایت اجتماعی ادراک شده و سرزندگی تحصیلی؛ نقش میانجی باورهای خودکارآمدی تحصیلی. *مجله‌ی مطالعات آموزش و یادگیری*، ۷(۱)، ۷-۲۴.
- نزدیک رودی، ع. (۱۳۹۴). بررسی رابطه بین خودکارآمدی با سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان تیزهوش متوسطه اول شهرستان خواف. *اولین همایش ملی روان‌شناسی، علوم تربیتی و آسیب‌شناسی جامعه*.
- یارمحمدی واصل، م.، قنادی، ف. و مقامی، ح. (۱۳۹۱). بررسی رابطه‌ی خودپنداره‌ی تحصیلی با عملکرد ریاضی در دوره‌ی راهنمایی. *مجله‌ی پژوهش در نظام‌های آموزشی*، ۱(۱)، ۶۴-۳۷.

References

- Akram rana, R. & Zafar iqbal, M. (2005). Effect of students' self-concept and gender on academic achievement in science. *Bulletin of education & research*, 27(2), 19-36.
- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Bowen, Gary, Brewster, Ann B. (2004). Teacher support and the school engagement of Latino middle and high school students at risk of school failure. *Journal of child and adolescent work*, 21(1), 46-67.
- Comerforda, Jason, Battersobn, Tamzin, Roland, Tormey(2015). Academic Buoyancy In Second Level Schools: Insights From Ireland. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 197, 98 – 103.
- Duijn, M., Rosenstiel, I. V., Schats, W., Smallenbroek, C. & Dahmen, R. (2011). Vitality and health: A lifestyle programme for employees. *European Journal of Integrative Medicine*, 3, 97-10.
- Finn, J.D. & Rock, D.A. (1997) Academic success among students at risk for school failure. *Journal of Applied Psychology*, 82, 221-234.
- Ford, M. E. (1992). *Motivating humans: Goals, emotions, and personal agency beliefs*. Newbury Park, CA: Sage.
- Hamre, B.K. & Pianta, R.C. (2001). Early teacher-child relationships and the trajectory of children's school outcomes through eight grades. *Child Development*, 72, 625-638.

- Wentzel, K. R. (1998). Social support and adjustment in middle school: The role of parents, teachers, and peers. *Journal of Educational Psychology*, 90, 202-209.
- Wentzel, K.R. (2005). *Peer relationships, motivation, and academic performance at school*. In A. Elliot & C. Dweck (Eds.), *Handbook of competence and motivation*. New York, NY: Guilford. 279-296.
- Wentzel, K.R., Battle, A., Shannon, L., Russell, S.L. & Looney, L.B. (2010). Social supports from teachers and peers as predictors of academic and social motivation. *Contemporary Educational Psychology*, 35, 193-202.
- of motivation at school. New York, NY: Taylor Francis. 171-195.
- Skinner, E., Furrer, C., Marchand, G. & Kindermann, T. (2008). Engagement and disaffection in the classroom: Part of a larger motivational dynamic? *Journal of Educational Psychology*, 100, 765-781.
- Solberg, P.A., Hopkins, W.G., Ommundsen, Y. & Halvari, H. (2012). Effects of three training types on vitality among older adults: A self-determination theory perspective. *Psychology of Sport and Exercise*, 13, 407-417.
- Spear, L.P. (2000). The adolescent brain and age related behavioral manifestations. *Neuroscience and Behavioral Reviews*, 24, 417-463.

